

daki Türk nüfusu büyük bir varlık mücadelesi içerisinde bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 329-370; Ion Ionescu de la Brad, *Voyage agricole dans la Dobroudja*, İstanbul 1850; *Loi d'organisation de la Dobruja: Edition officielle: Bukarest, Imprimerie de l'Etat*, 1880; J. J. Nacian, *La Dobroudja*, Paris 1886; C. D. Pariano, *Dobrogea și Dobrogenii*, Köstence 1905; *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, I, 781 vd.; C. Moissil, *Numismatica Dobrogei*, Bükreş 1919; I. Simionescu, *Dobrogea*, Bükreş 1928; Radu Vulpe, *La Dobroudja à travers les siècles*, Bükreş 1930; Müstecib H. Fazıl (Ülküsal), *Dobruca ve Türkler*, Ankara 1940; I. Georgiev, *Dobrudzha v borbatu za svoboda*, Sofia 1952; Gökbilgin, *Rumeli'de Yürükler*, s. 26, 87, 88; D. Pippidi — D. Berciu, *Din Istoria Dobrogei*, Bucharest 1965; Razvan Theodorescu, *Bizant, Balcani, Occident*, Bükreş 1974; Feridun M. Emecen, "XVI. Asırda Balkanların Kuzeydoğu Kesiminde İskân Tip-leri ve Özellikleri Hakkında Bazı Notlar", *V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi-Tebliğler*, Ankara 1990, s. 543-550; Paul Wittek, "Yazıcioghlu 'Ali on the Christian Turks of the Dobruja", *BSOAS*, XIV/3 (1952), s. 639-668; H. Stănescu, "Monuments d'Art Turc en Dobroudja", *SAO*, III (1961), s. 177-189; T. Mateescu, "Une ville disparue de la Dobroudja - Karaharman", *TED*, sy. 2 (1971), s. 297-343; Machiel Kiel, "The Türbe of Sarı Saltık at Babadağ-Dobrudja", *GDAAD*, sy. 6-7 (1977-78), s. 205-227; Kemal H. Karpat, "Ottoman Urbanism: The Crimean Emigration to Dobruca and the Founding Mecidiye", *JTS*, III/1 (1984-85), s. 1 vd.; Aurel Decel, "Dobruca", *IA*, III, 628-643; Halil İnalıcık, "Dobrudja", *EI*² (Fr.), II, 625-629.

KEMAL H. KARPAT

DODOMA

Tanzanya Cumhuriyeti'nin Dârüsselâm'dan sonraki başşehri (bk. DÂRÜSSELÂM; TANZANYA).

DODURGA

Oğuz boylarından biri.

Kâşgarlı Mahmud (XI. yüzyıl) Oğuz boyları listesinde bu boyu on altıncı sırada Toturka imlâsı ile yazar ve damgasının şeklini verir. Reşidüddin ise (XIV. yüzyıl) Dodurga boyunu Bozoklar arasında ve Ay Han'ın oğullarından biri olarak gösterir, adını da şimdi telaffuz edilen şekilde kaydeder. Reşidüddin'e göre dodurga "ülke almak ve yönetmek" demektir. Ülüşü (Oğuz-eli'nin resmî toplantılarında koyunun etinden yiyeceği kısım) "aşığlı" ve onkunu (totem kuşu) kartaldır. Ancak Reşidüddin'in *Câmi' u't-tevârîh*'i ile ona dayanan Yazıcıoğlu Ali Efendi'nin (XV.

yüzyıl) *Selçuknâme*'sindeki damgalar Kâşgarlı'dakine benzememektedir.

Destanî eserlerde ve vekâyi'nâmelerde bu boyun adı geçmez. Fakat Fahred-din Mübârek Şah'ın 1206 yılında Hindistan'da yazdığı eserinde zikredilen Oğuz boyları arasında Dodurga (Toturga) da görülür.

Yer adlarına gelince, XIV. yüzyılın birinci yarısında kaleme alınan Floransalı F. B. Pegolotti'nin eserinde Sivas'ın doğusunda ve ona bir konak mesafede gösterilen Dudriaga'nın Dodurga'yı ifade ettiği anlaşılmaktadır. Çünkü aynı yüzyılın sonlarına doğru Sivas'ta yazılmış olan *Bezm ü Rezm*'de Zara ile birlikte bir yörenin adı olarak Toturga'ya rastlanır. Tahrir defterlerinde de aynı yer adı Dodurga şeklinde kaydedilmiş olup günümüze kadar gelmiştir. XVI. yüzyıla ait defterlerde yirmi dört kadar Dodurga adı görülür. Bu yirmi dört yer adından yedisi Bolu sancağında bulunmaktadır ve bunlardan biri kaza, diğerleri köydür. Yine Dodurga boyuna ait beş yer adına da Bolu'ya komşu Kastamonu sancağında rastlanmaktadır. Bütün bunlar Dodurga boyuna mensup pek kalabalık bir kümenin bu sancaklarda yerleşmiş olduğunu açıkça ortaya koyar. Geri kalan yer adlarından ikisi Karahisâr-ı Sâhib (Afyon), ikisi Menteşe (Muğla), ikisi de Sivas sancaklarında bulunmaktadır.

Yer adlarından başka yine XVI. yüzyılda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Dodurga adını taşıyan oymaklar da vardır. Bu oymaklar içinde nüfus bakımından en önemlisi Tarsus'un kuzeyinde yaşamakta ve boy beyi Esen'e nisbetle Esenlü adını taşımaktaydı. Esen Bey'in oturduğu yer şimdi bir köy olup Esenli adıyla anılır. Esenlü oymağı Bozca Dodurga ve Ertene (> Erdene) Bey Dodurgası adlarıyla iki kola ayrılmıştı. Bozca ile Ertenen'in Esen Bey'in oğulları olduğunda şüphe yoktur. 1519 yılında bu Dodurga oymağı otuz obadan (cemaat) meydana gelmişti. Bu obalardan her biri bir ekinliğe sahipti. Bundan başka adı geçen oymağın Kuzu ve Uzamış adlı iki köyü de vardı.

Diğer kalabalık bir Dodurga topluluğu Ulu Yörük arasında olup Turhal yöresindeki yedi kışlakta oturmaktaydı. Bu Dodurgalar'a Turhal Türkleri de deniliyordu. Kayda değer üçüncü Dodurga topluluğu da Diyarbekir bölgesindeki Boz-ulus'a dahil bulunmaktaydı. Bu kolun II. Selim devrinde (1566-1574) altı küçük obaya ayrılmış olduğu bilinmektedir.

XIX. yüzyılda İran'da Oğuz-eli'nin en-sâb*ına dair yazılmış bir eserde Dodurgalar'dan kalabalık bir grubun Türkmen çölünde (Etrek ve Gürgen çayları arası) yaşadığı belirtildikten sonra onların dayanıklı ve hızlı koşan cins atlar yetiştirdikleri yazılmıştır. Burada Göklenler'i teşkil eden iki koldan Dodurgalar'ın kolunun kastedildiği şüphesizdir.

Bugün de Anadolu'da Dodurga adını taşıyan çeşitli yerleşim merkezleri mevcut olup bunlar Çorum iline bağlı Dodurga ilçesiyle Sandıklı (Afyon), Yenimahalle (Ankara), Bolu merkez, Mudurnu (Bolu), Çerkeş (Çankırı), Orta (Çankırı), Fethiye (Muğla), Boyabat (Sinop), Tokat merkez ve Ulus (Bartın) ilçelerine bağlı Dodurga köyleridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Divânü lugâti't-Türk Tercümesi, s. 57; Fahreddin Mübârekşah, *Târih* (nşr. E. Denison Ross), London 1927, s. 47, s. XIV ve fotokopi; Reşidüddin, *Câmi' u't-tevârîh* (nşr. Behmen Kerîmî), Tahran 1338 hş., I, 40; Yazıcıoğlu Ali, *Selçuknâme*, TSMK, Revan, nr. 1390, vr. 25^{a-b}; F. B. Pegolotti, *La Pratica della merkatura* (nşr. A. Evans), Cambridge-Massachusetts 1936, s. 28; W. Heyd, *Histoire du Commerce du Levant au Moyen-âge*, Paris 1959, II, 114-115; Mirza Ebû'l-Kâsım Kâimmakam, *Mecmû' a*, Tebriz 1275, s. 144; Faruk Sümer, *Oğuzlar: Türkmenler*, İstanbul 1980, s. 256-258, 432, 461.

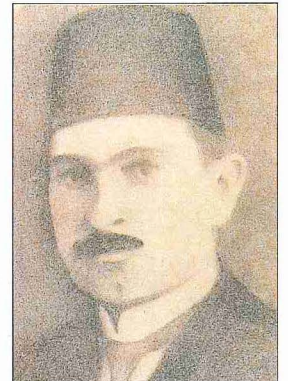
FARUK SÜMER

DOĞAN, Abdülhakim Hikmet

(1881-1955)

Makedonyalı eğitimci, yazar.

Üsküp'ün güneybatısındaki Gostivar'da doğdu. Kültürlü bir ailenin çocuğu olup memleketinde Hakim Efendi diye tanınmıştır. Ortaokulu Gostivar'da, liseyi İstanbul'da bitirdikten sonra Eczacılık Fakültesi'ne girdi. Ancak maddî imkânsızlıklar yüzünden üniversiteyi yarıda bıraktı ve Gostivar'a öğretmen olarak

Abdülhakim
Hikmet
Doğan

tain edildi. Bu mesleğe karşı büyük sevgisi olan Abdülhakim Doğan bütün ömrünü öğretmenlikle ve özellikle ders kitapları hazırlamakla geçirdi. Bir ara (1922-1926) Gostivar milletvekilliği de yaptı. Yazdığı okul kitaplarının çoğunu bu yıllarda yayımladı. Doğan, çağdaş pedagojik yöntemlere dayanarak eski okullardaki metotsuzluğu ortadan kaldırmaya çalışmış, modern bir eğitime geçilebilmesi için gereken imkânları araştırmıştır.

XIX. yüzyıldan itibaren Balkanlar ve özellikle Makedonya'nın Rum, Bulgar, Sırp, Arnavut ve Türkler'in çok yoğun kültür ve siyasî çatışma alanı haline gelmesi, ayrıca Avusturya-Macaristan Krallığı'nın bu yöredeki nüfuzunu devam ettirmeye çalışması, bütün bu güçler arasındaki mücadelenin en çok eğitim kurumlarında etkisini göstermesi karşısında eğitim konusuna özel bir önem verilmesi gerektiğini düşünen Abdülhakim Doğan, okul müfredatlarının ve öğretim metotlarının yenilenmesi, buna uygun ders kitapları hazırlanması için çalışmalar yaptı. Doğan, eğitimin ıslahı ve yeni öğretim metotları üzerine öğretmenlerle tartışmalı toplantılar düzenliyor ve bu konudaki görüşlerini sadece devlet okullarında değil yaşadığı dönemde çok büyük bir önem taşıyan dinî okullarda da uygulamaya çalışıyordu. Bu faaliyetleriyle Balkanlar'da yeni öğretim yöntemlerinin uygulandığı okulların ilk kurucuları arasında yer almıştır. Yeni yöntemleri ve bunlara uygun ders araç gereçlerini tavsiye etmesi yüzünden bazı mutaassıp çevrelerin saldırılarına uğrayan Doğan, bu konudaki görüşlerinin doğruluğunu âyet ve hadislerle dayanarak ispatlamaya çalışmış, resim ve şekillerin görüntü vasıtası olarak kitaplarda kullanılmasının öğretim açısından çok önemli olduğunu vurgulayarak kendisinin hazırladığı *Türkçe Dersleri I* adlı kitapta resim ve şekil kullanmıştır. Bu hususun din açısından hiçbir sakıncası bulunmadığını ispatlamak amacıyla, o dönemde Türk-İslâm dünyasının en çok okunan mecmuası durumundaki *Sırât-ı Müstakîm*'de yayımlanan bazı yazıları da delil olarak göstermiştir.

Abdülhakim Doğan, okumayı ve yazmayı kolaylaştırmak ve halkın bilgisini arttırmak amacıyla Arap harflerinin ıslahı meselesi üzerinde uzun süre çalışmış, yeni arayışlara girmiş ve çalışmalara

rının sonucunu 1916'da Osmanlı Harbiye Nezâreti'ne sunmuşsa da askere alınması dolayısıyla işi takip edememiştir. Askerlikten döndükten sonra bu konu üzerinde çalışmaya devam ederek yayımladığı *Türkçe İçin Arap Harfleri mi İyi Latin Harfleri mi?* adlı risâlesinde görüşlerini açıklamıştır. Ona göre Türkçe'nin imlâsına uygun olarak yapılacak bazı değişikliklerle Osmanlı alfabesi Türk dili için tercih edilmelidir. Abdülhakim Doğan Türkçe eğitimin yasaklandığı dönemde de çalışmalarını sürdürmüştü (1912-1951), Yugoslavya'daki müslüman çocukları için din dersleri niteliğinde okul kitapları yazmış, hazırlamış olduğu Türkçe elifbâlar yanında bir de Arnavutça elifbâ yayımlamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya'da ilk Arnavutça Latin harfli alfabeyi de o hazırlamıştır. Abdülhakim Doğan 22 Şubat 1955'te Gostivar'da vefat etti ve oradaki kabristana defnedildi.

Eserleri. Çeşitli kaynaklarda Abdülhakim Doğan tarafından kaleme alınıp yayımlandığı belirtilen irili ufaklı eserlerin sayısı on beşi geçmektedir. Ancak bunların basıldığı yer ve tarihler hakkında pek az bilgi bulunabilmiştir. *Kur'an-ı Kerîm Derslerine Başlangıç* (1923); *Müslümanlık I; Pedagojik Kavâidine Mutâbık Yeni Sistem İlm-i Hal I* (1921); *Din Dersleri I-III* (1923-1924); *Sabah Yıldızı Yahut Musavver Osmanlı Elifbâsı; Yeni Elifbâ* (nesih harfleriyle); *Pedagoji Kavâidine Mutabık Yeni Sistem Elifbâ; Arnavutça Elifbâ* (Arap harfleriyle); *Türkçe Dersleri (Elifbâ) I-IV* (1923-1926); *Türkçe İçin Arap Harfleri mi İyi Latin Harfleri mi?* (Saraybosna 1925); *Tarih Dersleri I* (1926).

BİBLİYOGRAFYA :

Hasan Kaleşi, *Neki Problemi Izuçavanja Kulturne Istorije Pologa za Vreme Turskog Perioda, Bigorski Naučno-Kulturni Sobiri*, Gostivar 1971; İlhan Tekeli, *Toplumsal Dönüşüm ve Eğitim Tarihi Üzerine Konuşmalar*, Ankara 1980, s. 50; Talat Afçe, "Abdülhakim Hikmet Doğanı", *Flaka e Vëllazërimet*, sy. 326, Shkup 1956, s. 4; Hamdi Hasan, "Prosvetnata i Učebnikarskata Aktivnost na Abdulhakim Hikmet Efendi", "Makedonya'da İslam Kültürü" Sempozyumu'na Sunulan Tebliğ (Üsküp İsmâ Bey Medresesi, 1990); a.m.f., "Abdülhakim Hikmet Efendi'nin Harf Devrimiyle İlgili Görüşleri ve Yeni Alfabeti", *el-Hilâl*, sy. 31-32, Üsküp 1991, s. 21; a.m.f., "Doğumu'nun 110. Yıl Dönümü Dolayısıyla Büyük Türk Öğretmeni Abdülhakim Hikmet Doğan", a.e., sy. 35, Üsküp 1992, s. 5.

HAMDİ HASAN

DOĞANCI

Osmanlı Devleti'nde av ve avcılıkla ilgili saray görevlilerinden bir sınıfın adı.

Türkçe bir kelime olan doğan (< togan), avcılıkta alıcı kuş olarak kullanılan yirtici kuşun adıdır. İklim şartlarına dayanıklılığı, güçlü ve çevik oluşu, kolayca eğitilebilmesi gibi özellikleri sebebiyle doğan türü yirtici kuşlar her zaman en gözde avcı kuşu olmuştur. *Bâzdâr* da denilen doğancı ise bu kuşu yetiştiren ve onunla avlanan kişidir. Doğanla avcılığın geçmişi tarih öncesine kadar uzanır. Avrupalılar bunu Doğu'dan öğrenmişlerdir. Bazı Türk-İslâm devletlerinde *kuşçu*, *emîr-i şikâr*, *hârisü't-tayr* gibi av ve avcılıkla ilgili saray görevlileri vardı (bk. AV; AVCI).

Osmanlılar'da avcılık çok gelişmiş, teşkilatlanmış ve ülkenin her tarafında yaygınlaştırılmıştır. Kuruluş devri Osmanlı padişahları sürekle avlarına zağarcılarla birlikte çıkmış, daha sonra padişahın yanında ava çıkma imtiyazı saray avcılığına geçmiştir. 1478 yılına kadar bunların âmiri şahincibaşı iken bu tarihten sonra Enderun'daki "hâne-i bâzyân" da denilen doğancı koğuşunun âmiri doğancıbaşı olmuştur.

Doğancıbaşının yevmiyesi XVI. yüzyılda 20 akçe idi. Rikâbdar ağa kadar yıllık ödeneği vardı, ayrıca kandil ve bayramlarda kendisine bahşış verilirdi; yeme, içme ve giyim masrafları da saraya aitti. Padişahla birlikte çıktığı avlarda her av getirişte yine bahşış alırdı. Bayram tebriklerinde doğancıbaşı padişahın elini atmamacıbaşından sonra öperdi. Doğancıbaşı terfi ederse saray içinde şahincibaşı, çakırcıbaşı (Selânikî, I, 286; II, 441), mîrâhur olur, dış hizmete ise ye-

Doğancıbaşını resmî kıyafetleriyle gösteren bir resim (Türkische Gewänder und Osmanische Gesellschaft, İstanbul 1966, levha 39)

